
Saksnr: 2020/78101-5
Saksbehandlar: Bjørnar Tjoflot

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Fylkesutvalet		22.06.2021

Fråsegn til revisjonsdokument for reguleringa av Arnafjord- og Vikvassdraga i Vik, Voss og Aurland kommunar

Forslag til vedtak

1. Denne konsesjonen omfattar kraftproduksjon som er avgjerande for Vestland. Med planar om stortilt elektrifisering verdsettast etablert vasskraft høgt i Vestland.
2. Det vart ikkje gjennomført arkeologiske registreringar i samband med opphøveleg konsesjon. Vestland fylkeskommune ber om at nye tiltak i samband med arbeid på dammar og andre anlegg sendast til oss på høyring. Etter vårt skjønn er talet på førhistoriske kulturminne knytt til jakt , fangst og ferdsel truleg underrepresentert.
3. Vestland fylkeskommune ber om at konsesjonen reviderast med klima og miljø som premiss. Dette gjeld ved vurdering av minstevassføring og flaumtiltak.

Samandrag

Produksjon frå vasskraft er viktig for Vestland. Vasskrafta er ei avgjerande ressurs elektrifiseringa og omstillinga mot nullutsleppssamfunnet. Det er likevel viktig at det vert tatt omsyn til andre tema i arealet konsesjonen omfattar. Vestland fylkeskommune ber om at det vert set vilkår om at alle nye tiltak sendast til fylkeskommunen for høyring, då vi trur det er store potensial for funn av nye kulturminne. Elles ber vi om at klima og miljø vektast tungt i revisjonen. Spesielt m.o.t. minstevassføring og flaumtiltak.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Arnafjord Vikreguleringa råkar kommunane Vik, Aurland og Voss i Vestland fylke. Vik kommune er mest råka av reguleringa. Det er 3 kraftverk innafor reguleringa. Målset kraftsasjon med ei installert effekt på 23,5 MW, og ein årsproduksjonen på ca. 73 GWh. Refsdal kraftstasjon med ei installert effekt på 92 MW (46 MW*2), og ein årsproduksjonen på ca. 456,7 GWh. Hove kraftstasjon har ei installert effekt på 68 MW (34 MW*2), og ein årsproduksjon på ca. 368,7 GWh. Magasinane innafor reguleringa er Ytste Brevatn, Midtvatn, Heimste Brevatn, Feiosdalsvatn, Muravatn, Årebotnvatn, Skjelingavatn, Kvilesteinsvatn og Målsetvatn.

Vilkåra for konsesjonen skal no reviderast og er på offentleg høyring. Revisjonsdokumentet for Arnafjord Vikreguleringa er utarbeida på bakgrunn av kravdokument frå Vik, Voss og Aurland kommunar, samt krav frå Norsk villaksbevaring og Nærøydalselvi elveeigarlag. Det er fremja krav om minstevassføring i øvre del av Vikja, Hopra, Seljedalselvi, Hugla, Dalselvi, Tura og Nærøydalselvi. Det er òg fremja krav om ulike biotiltak, flaumsikring, undersøkingar, tiltak for å betre tilhøvet for friluftinteressar og landbruk og å ta omsyn til kulturminne.

Minstevassføring

Kommunane har lagt inn krav om at det fastsetjast minstevassføring i elvane Hopra, Dalselvi, Vikja øvre del (ovanfor Hove kraftverk), Seljedalselvi, Hugla og Tura. Kommunane har krevd at tilrådingar om nivået på minstevassføring må utførast av ein nøytral part. Tilrådinga bør støtte seg på fagkunnskap innan fiskeforvaltning, ferskvassfauna og -flora, ureining, landskap og ornitologi. Fylkeskommunen er samd i at tilrådingane skal vurderast med omsyn til denne fagkunnskapen. I tråd med utviklingsplanen for Vestland skal miljø vere eit premiss for samfunnsutvikling.

Kulturminne

Seksjon for kulturarv i Vestland fylkeskommune har vurdert saka om regionalt kulturminnemynde ved Silje Øvrebø Foyn.

Automatisk freda kulturminne i reguleringsområde

I 2008 blei det innført ein ordning med sektoravgift som skal brukast til å dekkje kostnader til arkeologisk undersøking i vassdrag som er bygd ut før 1960. Det er konsesjonar gitt før 1960 der det ikkje vart gjort arkeologiske undersøkingar ved utbygging, som er omfatta av ordninga når konsesjon skal fornyast eller vilkåra reviderast. Reguleringa ser ikkje ut til å falle inn under sektoravgifta då vilkårskonsesjonane er frå 1965-1969. Fylkeskommunen vil likevel presisere at det ikkje er gjennomført arkeologiske registreringar i samband med opphøveleg konsesjon.

Dersom det skal gjerast nye tiltak i samband med arbeid på dammar og andre anlegg ber vi om å få dette tilsendt på høyring. Ein vil da vurdere om tiltak/planar kan kome i konflikt med kjende automatisk freda kulturminne eller andre kulturminne med høg verneverdi, samt vurdere om det i område kan vere potensial for hittil ikkje registrerte automatisk freda kulturminne.

I revisjonskravdokumentet står det at i området mellom Feiosdalen og Hestastodvatnet ligg to dyregraver som vart delvis øydelagde under utbygginga. Det er viktig at desse kulturminna vert kartfesta, og at dei vert markert i felt dersom det skal gjerast tiltak i dette området.

Innanfor reguleringsområde er det kjend relativt få automatisk freda kulturminne, bortsett frå i området rundt Fresvikbreen. Det låge talet skuldast nok i all hovudsak at det har vorte gjennomført få systematiske kulturminneregistreringar i området. Talet på førhistoriske kulturminne knytt til jakt, fangst og ferdsl er difor truleg underrepresentert.

Fylkeskommunen vurderer at det er eit potensial for å gjere nye funn av fangstanlegg, stølsanlegg, tufter, vegfar og andre utmarkskulturminne som kan setjast i samband med utnytting av høgfjellsressursane i førhistorisk tid. For detaljar kring registrerte automatisk freda kulturminne i konsesjonsområde, sjå Riksantikvarens kulturminnedatabase «Askeladden».

Vikafjell

Vi gjer merksam på at det ved Kvilesteinsvatnet er det eit automatisk freda klebersteinsbrot med id. 95084 «Vetle Raudeberg», som ligg på vestsida av Kvilesteinsvatnet, om lag 80 meter sør-søraust for anleggsveg. Kulturminnet ligg om lag 4 kilometer sørvest for hovuddam Kvilestein. I

Vassdalen nord for Målsetevatnet er det registrert to freda røsteplassar for myrmalm. Om lag 200 m NNO for Refsdal kraftstasjon er det registrert ei automatisk freda skålgropstein (id.45588) med 33 groper.

Fjellområde kring Fresvikbreen

Det er registrert ei rekkje fangstanlegg knytt til reinsjakt i fjellområde kring Fresvikbreen. På Handalseggi, Langfjellet, Tuftafjell og Syrynjefjellet kan ein sjå spor etter store fangstanlegg med dyregraver, bogestille, leiegjerde og dyrestup. Dateringar viser at fangstanlegg er brukt frå eldre jernalder og inn i mellomalderen.

Ved Styvidalsvatnet innafor reguleringsområde er det registrert seks fangstanlegg som er automatisk freda. Fangstanlegga har fangstgraver og leiegjerde som skulle sperre for dyra. Leiegjerda er godt synlege sjølv om dei er noko samanraste. De fleste er anlagt i fleire mindre innsnevringar som skar, kløfter og ved ur (Burhol 2012 :71). Det er gjort dateringar frå ei dyregrav ovenfor Styvisdalsvatnet, på organiske rester tatt 25-30 cm under botn på grava. Prøva vart datert til mellom 370 f.Kr og 60 e.Kr, altså førromersk og romersk jernalder (Barth 1980:183-184 i Burhol 2012:64).

Ved Svelgavatnet like aust for Store Muravatnet er det registrert ti dyregraver, to bogastiller og eit leiegjerde som er automatisk freda. I nordvestenden av Svelgavatnet ligg det tre steinmurte dyregraver med leiegjerde. I sørvest enden av vatnet ligg det to dyregraver, der den eine er ein mogleg dobbel dyregrav(Burhol 2012 :58). I søraustende av vatnet ligg det fire dyregraver og ei bogastille. Tre av dyregravene er bygd saman i eit system med leiegjerde mellom (Burhol 2012: 58-59).

Skadeårsakar og verknader

Skadeomfanget på kulturminne i regulerte vatn er svært varierande. Enkelte kulturminne kan verte betydeleg skada, medan andre vert lite påverka. Det som gjer mest skade på kulturminna er erosjon. Erosjonen skuldast i hovudsak at vasstanden i magasina stadig vert endra. Kulturminna som då ligg i reguleringssona vert utsett for utvasking - tørlegging - utvasking. Bølger og isdanning på vinteren arbeidar til stadigheit med strandsona.

Den opphavelige konteksten til kulturminna vert meir utydeleg og uryddig. Rørsler i isdanning på vinteren og påfølgjande smeltingar av denne fører og til stor omroting og ikkje minst redisponering av sedimenta, inkludert potensielle artefaktar frå kulturminnelokalitetar. Dette fører til at kunnskapspotensialet i dei arkeologiske lokalitetane vert forverra med tida. Det er derimot lite dokumentert korleis skadeprosessar verkar på kulturminna, ikkje minst kor lang tid det tek før ulike kulturminne må reknast som tapt.

Kulturminnefagleg tilråding

På bakgrunn av den informasjonen ein i dag har for områda, kan ikkje fylkeskommunen vere trygg på at ein har eit tilfredsstillande kunnskapsbilete av det kulturhistoriske tilhøvet kring vatna.

Arkeologisk registreringsarbeid vil difor skape eit viktig referansemateriale for fjellområda. Dette gjeld i hovudsak i høve kunnskap ein har om utmarksbruk i samband med jakt, fangst, sinking men og i samband med tema som ferdsel og handel.

Det er vidare grunn til å uroa seg over vedvarande erosjon og nedbryting på grunn av bølger og is-tilhøve i stadig skiftande strandsoner (i reguleringssonene), noko som gjer at ein på sikt kan miste vesentleg informasjon til kjelde for ny kunnskap. I vidare vurderingar bør ein sjå på kunnskapspotensialet i kulturminna versus skadeverknadar av reguleringa.

Vedtakskompetanse

Fylkesutvalet har vedtaksmynde i denne saka.

Vurderingar og verknader

Økonomi:

Denne konsesjonen omfattar produksjon av fornybar kraft som gjer at Vestland har eit stort potensiale for ta ei leiande rolle i det grøne skiftet. Store mengder fornybar kraft gjer at kraftkrevjande industri kan trivast i Vestland. Denne industrien kan leggja att store verdiar kringom i Vestland.

Reiselivsnæringa i Vestland skapar òg verdiar i dette området.

Klima:

Elektrifisering er peika på som eit av dei viktigaste tiltaka for at Vestland skal nå klimamåla sine. For å elektrifisere samfunnet treng vi store mengder fornybar elektrisitet.

Reguleringa av dammar kan vera eit viktig flaumtiltak. Auka nedbørsmengder utgjør ein stor risiko mange stader i Vestland. Dammar som fungerer som ein buffer i slike situasjonar er viktige for at Vestland skal tilpassa seg eit villare og våtare klima.

Folkehelse:

Konsesjonen omfattar større område som er populære for tur og turisme. Tilrettelegging for friluftsliv er eit viktig folkehelseiltak.

Utviklingsplan for Vestland 2020-2024 (Regional planstrategi):

Vidare produksjon av store mengder kraft gjer det mogeleg for Vestland å gjennomføre sine utviklingsplanar som avhenger av stor aktivitet i det grøne skiftet. Rein kraft til rein industri i Vestland.

Konklusjon

Vasskrafta er ei avgjerande ressurs elektrifiseringa og omstillinga mot nullutsleppssamfunnet. Det er likevel viktig at det vert tatt omsyn til andre tema i arealet konsesjonen omfattar. Vestland fylkeskommune ber om at det vert set vilkår om at alle nye tiltak sendast til fylkeskommunen for høyring, då vi trur det er store potensial for funn av nye kulturminne. Elles ber vi om at klima og miljø vektast tungt i revisjonen. Spesielt m.o.t. minstevassføring og flaumtiltak. Verdiskapinga frå reiselivet må òg vektleggast i revisjonen.